

CAPÍTOL V:
ENSENYAR LA IDENTITAT TERRENALA PARTIR DE “SER Y TENER”
Verònica Violant, Pere Rius i Ainoa Mateos

Títol i títol original: *Ser i tener/ Être et avoir*

Direcció: Nicolas Philibert

Producció: G. Sandoz

Any de producció: 2002

Durada: 103 min.

Guió: N. Philibert

Fotografia: K. Dijan, L. Didier, Ch.Guy

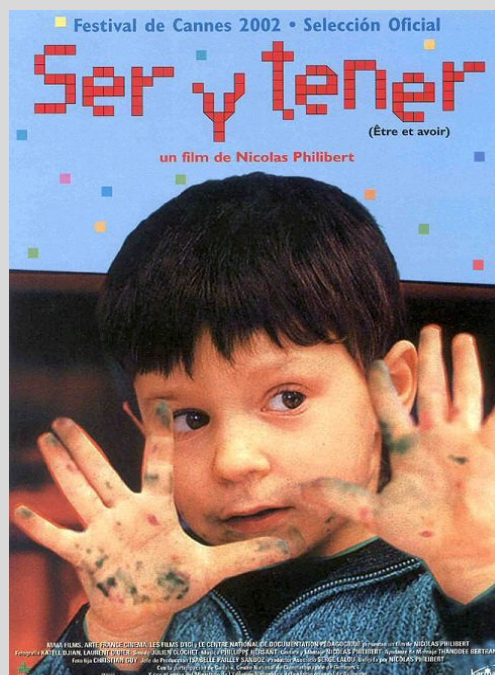
Muntatge: Alisa Lepselter

Música: Ph. Hersant

Intèrprets: Nens i nenes de l'escola, mestre i
llurs famílies: Georges López (mestre), Alize,
Axel, Guillaume, Jessie, Joham, Jonathan
(alumnes) i famílies de cada alumne

Gènere: Documental

País: França

FITXA TÈCNICA

A) OBSERVAR I COMPRENDRE

Argument

La pel·lícula ens presenta el desenvolupament del que es fa en una escola unitària francesa al llarg d'un curs. Des de l'inici del llarg metratge, i de forma càlida i serena, se'ns mostra una petita classe, on cada nen i nena, que té entre 6 i 10 anys, desenvolupa els seus aprenentatges. El treball del professor, amb extraordinària dedicació, és individualitzat per cadascun dels 12 deixebles. És un professor guia, orientador i que intenta formar a l'alumnat abstractant de cadascun el màxim de sí mateix. En aquesta pel·lícula ens apropa a una realitat de l'època en la que està contextualitzada i com influencia l'escola en les famílies dels alumnes.

Tema i missatge

El tema es essencialment escolar i monogràfic. Ens parla de que es fa a una escola rural unitària, com cada nen i nena va aprenen, el treball del professor i la relació amb els alumnes,

la incidència de la tasca escolar en les famílies i com aquestes s'impliquen, com coneixen aquells nens i nenes la vida i es desenvolupen i preparen per després continuar la seva formació en un altre centre educatiu.

El missatge de la pel·lícula es múltiple: està en funció de la perspectiva que hom vulgui mirar-la. Podem veure-la des de la perspectiva del docent (metodologia didàctica, avaluació... comunicació, organització de l'aula...); o des de la visió de l'aprenentatge (activitats, observació, raonament...); des de la visió relacional i social (alumnes i professor; professor i famílies; infants i famílies; entre infants...); des de la figura del mestre (perfil, formació necessària...); o des de l'ampli espectre on tot és una unitat, una globalitat, on uns i altres factors se relacionen i tenen una mútua dependència.

B) RELACIONAR I REFLEXIONAR

- Moments de Comprensió:

Des del saber d'Edgar Morin, la pel·lícula “*Ser y Tener*” planteja una sèrie de temes sobre la problemàtica de l'escola i els efectes que els actes educatius tenen sobre el nostre desenvolupament com a persona, que hem de viure en una societat plural. Algunes de les situacions que surten al llarg de la pel·lícula i que es poden relacionar amb el saber de la comprensió són les que s'expliciten a continuació:

- Formar per la vida i en la vida

Morin (1999) senyala, a través dels perills que assetgen l'objectiu d'aconseguir una veritable comprensió humana, les línies cap a on ha de dirigir-se la educació per arribar a la comprensió (a la comprensió entre humans i la comprensió entre familiars) :

- El “soroll” o “interferència” en el procés de comunicació que poden crear malentesos.
- Els errors polisèmics d'una frase, que segons com sigui enunciativa es pot entendre d'una forma o altre.
- La ignorància de rituals i costums d'altres persones pot provocar un error de comunicació i amb conseqüència una incomoditat amb l'interlocutor.
- Incomprensió dels valors imperatius, de l'ètica i la llei imperativa d'una societat.
- Impossibilitat d'incomprensió d'una estructura mental a un altre.

A més, l'autor, senyala que hi ha altres obstacles per a aconseguir la comprensió (humana i familiar): l'egocentrisme, el etnocentrisme i el sociocentrisme. Aquests aspectes senyalats, tenen en comú el posicionament d'un mateix en el centre del “tot” (del Univers) i en el rebuig d'allò que s'allunya del propi “jo”, d'allò que s'allunya del a nostra realitat i posicionament.

En aquesta línia de descentralització, Morin (1999) remarca la necessitat d'obertura de les societats occidentals. Les cultures orientals susciten en les occidentals interrogants, curiositats i fins i tot contradiccions vers la pròpia cultura d'origen. Per comprendre una altra cultura, cal deixar un peu a la pròpia cultura i un altre en la cultura que volem conèixer. Si restem immòbils en el nostre "centre universal" serà difícil comprendre "allò que s'allunya de la nostra realitat".

Com diu l'autor, l'obertura de la cultura occidental pot semblar per alguns "incomprensiva i incomprensible" a la vegada. Aquesta obertura, segons Morin (1999) ha de permetre a la cultura o societat occidental incorporar d'altres cultures aquelles coses que la occidental ha atrofiat així com les virtuts d'aquestes altres cultures. De la mateixa manera, si bé és cert que cal aprendre i millorar dels elements positius d'altres cultures, també ho és, que la nostra cultura té que "salvaguardar, regenerar i propagar" (Morin, 1999) el millor que ha produït la democràcia, la protecció dels drets humans i els valors lligats a la ciutadania.

- **Les relacions personals: la comunicació**

La comunicació, com ja apuntava Morin (1999), ha estat i és un gran repte social: les diferents vies de comunicació (Internet, telèfon, llenguatge verbal i no verbal, la televisió interactiva, etc.) han proliferat de forma vertiginosa i contràriament al que es podria pensar, aquest increment de possibilitats de comunicació no ha implicat una reducció del procés d'incomprensió, que continua sent general.

Aquesta incomprensió és una de les assignatures pendents de l'educació. Cal educar al jove no únicament per comprendre aquestes noves tècniques de comunicació sinó també per comprendre el gènere humà. Les persones, no són mecanismes senzills acompanyats d'un llibret d'instruccions, malauradament (o afortunadament) som un ser complex que es mou per coneixements, sentiments, emocions, etc.

En aquesta línia, Morin (1999) senyala la dificultat davant de la qual es troba la educació: ensenyar i educar a les persones coma "*condició i garantia de la solidaritat intel·lectual i moral de la humanitat*".

Es una fet constatat que els joves han nascut i crescut en una societat digitalitzada, en la qual, tenen fàcil accés a la multinformació i multirelació que ofereixen aquests recursos. Aquest accés obert a la comunicació, no implica la comprensió. Per exemple, amb les conegudes "xarxes socials" s'ha obert un nou món per a la comunicació: una relació molt més interactiva, ràpida i continua (es més fàcil enviar un missatge al facebook, que fer l'esforç de trobar un dia per reunir-nos amb un amic) però alhora, es perd una part del procés comunicatiu molt important: la emocional i afectiva (el compartir físicament les paraules, el

poder abraçar a un amic quan ho necessita, el demostrar a l'altre persona que ens importa i trobem temps per compartir i gaudir, etc.). Aquesta rapidesa de satisfacció de les necessitats (lligada amb el món consumista en el que ens trobem) topa de front amb la possibilitat de reflexió i anàlisi de les nostres relacions socials, familiars, laborals, etc. Cal dedicar un temps a la pròpia comprensió d'aquests canvis comunicatius, cal dedicar un temps a la comprensió humana.

La comprensió, com diu Morin (1999) necessita sempre de la *“intersubjectivitat, l'obertura, la simpatia i la generositat”*. Per comprendre, es requereix un procés d'empatia i projecció. Aquesta es podrà donar si dediquem un temps a compartir amb altres persones (no tan sols de forma virtual sinó també amb les relacions cara a cara), a aproximar-nos emocionalment i a dedicar una part dels nostres esforços a garantir que les nostres accions no atempten contra la integritat de cap persona.

Per últim, senyalar alguns dels perills que han acompanyat a aquest procés d'obertura al món de la comunicació virtual: si bé és cert que ha permès noves formes de relacions socials complementaries a altres formes més tradicionals, també ho és, que malauradament hi ha hagut persones que han fet d'aquestes noves eines de comunicació i informació un nou recurs per transgredir i atemptar contra altres persones: nous delictes de pornografia infantil i pederàstia (mitjançant internet), abusos en les “xarxes socials” (engany a menors, amenaces i altres formes de violència, etc.), deformació i saturació de la informació, etc. Aquesta part negativa de l'obertura comunicativa, que ha acompanyat a l'ús d'Internet, ha enfosquit part dels beneficis d'aquesta comunicació i han posat de manifest la necessitat educativa d'ensenyar la comprensió i apel·lar als valors de la solidaritat intel·lectual i la moral.

Altres situacions que es poden tenir en compte a l'aprofundir en el treball sobre la pel·lícula:

- L'escola unitària a l'actualitat: vigència i possibilitats en la realitat actual.
- L'escola unitària i l'escola graduada.
- L'escola rural i l'escola urbana.
- El professor i la seva tasca en les diferents àrees i en els diferents nivells.
- La preparació real del professorat d'avui: quina és i què és necessari millorar per dur a terme la seva tasca.

C) APLICAR A NIVELL DIDÀCTIC

A continuació exposem una sèrie de qüestions per a dinamitzar un debat basades en la comprensió:

- Quines característiques té aquesta escola?
- Com definiries el currículum, les activitats i l'avaluació?

- Descriu la comunitat educativa des de la comprensió de l'època en que es planteja i comparant-ho amb la nostra realitat
- Identifica els temps i els espais que apareixen en la projecció
- Característiques del professorat, de l'alumnat i de les aules
- Quina metodologia d'ensenyament- aprenentatge es planteja al llarg de la pel·lícula?
- Quins elements d'aquesta metodologia creus que es poden contextualitzar a l'escola actual?

Premis que ha rebut aquesta pel·lícula:

2002 -“César” al millor muntatge

2002 - Festival Valladolid: “Tiempo de Historia”

2003 - Premi Cine Europeu: “Millor documental”

REFERENCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Morin, E. (1999). Los siete saberes necesarios para la educación del futuro. París: UNESCO. Disponible en: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001177/117740so.pdf>. [Consultat el 27 de Octubre 2011].